

"Altıncı temsil: İtaat sırrını gösterir." Temsili devamıyla birlikte açıklar mısınız?

Temsilin devamı şöyledir:

"Meselâ: Bir kumandan, 'Arş!' emri ile bir neferi tahrik ettiği gibi, aynı emir ile bir orduyu tahrik eder."(1)

Bu cümle diğer temsillerde olduğu gibi, İlâhî kudretin icraatında az ile çoğun, fert ile nevin, zerre ile güneşin fark etmediğine bir misâl olarak zikredilmiştir.

Bu misâlde, Fetih suresindeki **"Göklerin ve yerin bütün orduları Allah'ındır."** mealindeki 7. âyet-i kerîmeye de bir işaret vardır.

Dersin devamında, kâinattati bütün varlıkların tekvinî emirlere şevk ile riayet ettiklerine değinilerek **"İncizab, iştıyak, ihtiyaç, meyil; Cenâb-ı Hakk'ın evamir-i tekviniyesinin, mahiyet-i eşya tarafından birer habbe ve nüve-i imtisalidirler."**(2) buyrulur.

Burada bir hususun önemle belirtilmesi gerekiyor: Mahlukatin İlâhî emirlere böylece koşmalarında Cenâb-ı Hakk'ın çok hikmetleri vardır. Yoksa, bu koşmalar İlâhî tasarruflar için bir kolaylık vesilesi değildir.

Daha önce bir soru münasebetiyle ifade ettiğimiz gibi, Allah'ın iki ayrı şekilde yaratması vardır: **İbda** ve **inşa**. Her ikisi de aynı kolaylıkla icra edilir. Şu var ki inşa ile yaratmanın her safhasında ayrı hikmetler yer alır, ayrı esmânın tecellileri sergilenir. Her bir ismin tecellisiyle o varlık ayrı bir şeref ve değer kazanır ve sanki bunun şevki ile vazifesine iştıyak ile koşar.

Metnin devamında şöyle buyruluyor:

"Mümkinat mahiyetlerinin mutlak kemali, mutlak vücuddur. Hususî kemali, istidadlarını kuvveden fiile çıkaran ona mahsus bir vücuddur. İşte bütün kâinatın 'Kün' emrine itaatı, bir tek nefer hükmünde olan bir zerre'nin itaatı gibidir."(3)

Her varlık için mutlak kemal, yoklukta kalmayıp varlığa kavuşmaktır. Hususî kemal, istidatların kuvveden fiile çıkmasıyla hasıl olur. Bu ise, daha çok, inşa ile yaratmada kendini gösterir. Bir çekirdekte bilkuvve ağaç olma istidadı vardır. O çekirdeğin toprak altında parçalanmasıyla başlayan ve meyve vermeye kadar devam eden safhalardan geçilmekle o istidat kuvveden fiile çıkar. Bu ise bir anda olmadığından tekâmül yolculuğunun her safhasında ayrı fiiller icra edilir ve ayrı esmâ tecellileri sergilenir.

Bilindiği gibi esmâ-i İlâhîyenin bir kısmı zâtîdir, büyük kısmı ise fiilîdir. Meselâ **Hayy** ismi zâtîdir. **Muhyi** (hayat verici) ismi ise fiilîdir. Fiillerin farklılığından farklı esmâ tecellileri ortaya çıkar. Bunun için bazı âlimlerimiz Allah'ın fiilî isimlerinin sonsuz olduğunu söylemişlerdir. Bu noktadan bakıldığında bir çekirdeğin ağaç olup meyve verinceye kadar geçirdiği her safhada ayrı bir veya birkaç fiilî isim tecelli eder.

Arz ettiğimiz gibi, mahlukatın bu safhalardan şevk ile geçmelerini bu gibi hikmetler açısından değerlendirmek gerektir; bunun İlâhî icraatlar için bir kolaylık vesilesi olamayacağı açıktır.

Dipnotlar:

- (1) bk. [Sözler, Yirmi Dokuzuncu Söz.](#)
- (2) bk. [age.](#)
- (3) bk. [age.](#)